

BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTERFAOL DARSLARNING AHAMIYATI VA INTERFAOL USULLARNING QO'LLANISHI.

Xusanov Ravshan Ruzimurod o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Maqolada boshlang'ich sinflarda interfaol darslarning afzal jihatlari, an'anaviy darslardan farqlari yoritilgan. Interfaol mashg'ulotlar bolani fanga qiziqishini va o'rganishga imkoniyat yaratadi. Bundan tashqari interfaol darslarda interfaol usullardan foydalanish, bolaga tasiri va darslarning qiziq bo'lishiga, darslarni mazmunli, tushunarli, ajoyib guruh bo'lib ishlashga yordam berishi haqida yoritigan.*

Kalit so'zi: *Ta'lim, dars, interfaol darslar, o'quvchi, o'qituvchi, metod, bilim, an'anaviy dars, texnologiya, ta'lim-tarbiya.*

Bugunning dolzarb muammolaridan biri ta'lim tizimi sifatini yaxshilash, o'quvchilarga sifatli ta'lim berish. Buning uchun pedogoglardan interfaol metodlardan unumli foydalanish, to'g'ri tanlov va o'quvchilarda qiziqish uyg'otish talab etiladi. Shu bilan birga pedagog ko'proq o'z ustida ishlashi, yangi interfaol metodlarni izlab topishi asosiy masalalardan biri bo'lib hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim uchun zarur va ustuvor yo'nalishlardan biri ta'lim mazmuning yangilanishi, darsni ilg'or tajriba va g'oyalarga tayanib, zamonaviylashtirilgan, takomillashtirilgan hamda ilmiy-pedagogik texnologiyalar asosida o'tish zaruriyatini keltirib chiqardi. Chunki dars ta'lim-tarbiya berishning asosiy o'zagidir. O'quvchining o'quv fanlarini chuqur o'rganib borishi davomida uning bilimi mustahkamlanadi, savodxonligi oshib boradi. Ta'limning asosiy bo'g'ini hisoblangan boshlang'ich sinf o'quvchilarini sog'lom avlod qilib voyaga yetkazishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlar muhim vosita hisoblanadi. Dars ta'limning asosiy shakli ekan, o'qituvchi shu jarayon o'z shogirdlarining ongli va faol bo'lishi, jamiyatning vatanparvar, adolatparvar, mehnatsevar va fidoyi kishilar bo'lib ulg'ayishlari uchun mustahkam zamin tayyorlashi lozim. Bu jarayon o'quv-tarbiyaviy ishlarning samaradorligini ta'minlash uchun innovatsion pedagogik texnologiyalar vositasida quyidagilarni amalda qo'llashni taqozo etadi:

- Darslarda interfaol usullardan keng foydalanish;
- Dars jarayonida didaktik materiallar bilan ishlash;
- Ommaviy axborot texnologiyalaridan uzluksiz foydalanish;
- O'quvchilarni innovatsion faoliyatga mustaqil tayyorlash;
- Fanlarni fanlararo integratsiyalash;

Demak, bugun interfaol darslarni tashkil qilish uchun interaktiv metodlarni amalda joriy etish, ta'lim samaradorligini oshirishda ma'lum maqsadga erishishda, o'quvchilarning intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinflarda interfaol darslarni tashkil etish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylandi. Bolaning ongi va tafakkuri shakllanib kelayotgan

boshlang'ich sinflarda o'qituvchining mahorati, interfaol darslarni ta'lim jarayoniga mohirona tadbiiq etishi, ta'limning yangi-yangi usullarini izlashi, ilg'or pedagogik tajribalardan foydalana olishi juda muhimdir.

Interfaol darslarni tashkil etish boshlang'ich sinf uchun bilim, ko'nikma, malakani qiziqib o'rganishlari uchun imkoniyat yaratsa, o'qituvchining tajribasi oshib borishida ko'mak beradi. Boshlang'ich sinflarda interfaol darslarni tashkil etish o'z o'rnida juda samarali. Masalan, darsda ko'zlangan maqsadga erishishda, o'quvchilar diqqatini bir joyga jamlashda, ularni darsga qiziqishini oshirish va faollikka undashda katta ahamiyat kasb etadi.

Interfaol darslarni tashkil etish boshlang'ich sinf o'quvchilari ta'lim-tarbiyasida bir nechta xususiyatlarga ega. Ularga alohida e'tibor qaratamiz. Interfaol darslarni tashkil etishning boshlang'ich sinf o'quvchilarida motiv(qiziqish) hosil qilishdagi o'rni beqiyos. Interfaol metodlar boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilimga ishtiyoq va qiziqishni uyg'otadigan uchqundur. Ular orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilimlarni o'zlashtirish jarayoni osonlashadi.

Bolaning shaxsi shakllanadi, munosabatga kirishishi o'sib boradi. Interfaol metodlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida inson faoliyatining shakllanishi rivojlanib, mehnatga layoqati va mas'uliyati shakllanib boradi. O'quvchilarni o'quv materialiga qiziqtirishning birdan-bir yo'li interaktiv metodlar va didaktik o'yinlardan foydalanishdir.

An'anaviy hamda interfaol dars orasidagi ayrim farqlar.

No	Asosiy tushunchalar	An'anaviy dars	Interfaol dars
1	Qo'llanish darajasi	Barcha mavzular bo'yicha uchun qulay bo'lgan dars turi shaklida qo'llaniladi.	Ayrim mavzular bo'yicha interfaol darsning qulay bo'lgan turlari shaklida qo'llaniladi. Boshqa mavzular uchun an'anaviy dars qo'llaniladi.
2	Dars maqsadi	Dars mavzusi bo'yicha bilim, ko'nikma, malakalarni oshirish, mustahkamlash.	Dars mavzusi bo'yicha mustaqil o'qish, xulosaga kelish, ularni bayon qilish, himoyalashga o'rgatish.
3	O'qituvchining talablari va ish usullari	Yangi mavzuni o'qitirish, mustahkamlash, nazorat, topshiriqlar berish.	O'quvchilarning mustaqil o'qishlarini va taqdimotlarini o'qitish, boshqarish, nazorat, yakuniy baholalarni asoslab berish.
4	Darsga tayyorgarlikka talablar	Dars rejasi, konspekt va didaktik vositalarni tayyorlash.	Interfaol dars ishlanmasi, mustaqil o'qish uchun topshiriqlar, tarqatma vositalar, boshqa zarur vositalarni tayyorlash.
5	O'quvchilar tayyorgarligiga talablar	Oldingi dars bo'yicha bilimlarni bajarib kelish.	Yangi dars mavzusi bo'yicha asosiy tushunchalarni va dastlabki ma'lumotlarni berish.
6	O'quvchilarning	O'qituvchini tinglash va	O'qituvchi bergan topshiriqlarni

	alari bajarish usullari	shtirish, berilgan hiriqlarni bajarish.	ish bo'yicha mustaqil fikrlash, o'z fikr, salarini boshqalarga solishtirish va niy xulosaga kelish
7	Vaqttaqsimoti	Dars vaqtining ko'p qismi uvchining yangi mavzuni untirishi, tahlil qilishi, hiriqlarni tushuntirishi, shtirishni nazorat qilishiga anadi.	Dars vaqtining ko'p qismi vchilarning mustaqil topshiriqlarni ishi, fikr almashishi, mushohada ni, o'z xulosalarini bayon qilishi va oyalashiga sarflanadi.
8	Darsning modul va itmlari	Darsning modul va itmlaridan har bir o'qituvchi qo'llayotgan metodga ofiq foydalanadi.	Har bir dars oldindan tayyorlangan ullar va algoritmlarga, loyihalarga ofiq o'tkaziladi.
9	O'quvchilardan qilinadigan faollik jasi	O'qituvchi har tomonlama o'quvchilar diqqatni jamlash, unish, fikrlash, topshiriqlarni ish bo'yicha faol.Muloqot llari:o'qituvchi-guruh; o'qituvchi-o'quvchi; o'quvchi-o'quvchi; o'quvchi-o'qituvchi; guruh-o'qituvchi;	O'qituvchi ham, o'quvchilar ham har onlama faol. Hamkorlik, hamijodkorlik llari: o'qituvchi-o'quvchi; o'quvchi- vchi; o'quvchi-kichik guruh;kichik h-kichik guruh;o'quvchi- uvchi; kichik guruh-o'qituvchi; guruh-o'qituvchi.
10	Bilimlarni shtirishning asosiy ari	Muloqot, muhokama, okara, bahs, munozara, ohaza, tahlil, mushohada, olaa va boshqalar.	Muloqot, mutolaa, mushohada, okama, muzokara, bahs, munozara, ohaza, tahlil va boshqalar.
11	Mashg'ulot shakllari	Ma'ruza, seminar, amaliy ng'ulot, laboratoriya ng'uloti, davra suhbat, bahs, ozara, konsultastiya va qalar.	Ma'ruza, guruh yoki juft bo'lib sh, taqdimotlar, bahs, munozara, davra ati, amaliy ishlar va boshqalar.
12	Kutiladigan natija	Mavzu bo'yicha vchilarning bilim, ko'nikma, kalarini o'zlashtirishlari.	Mavzu bo'yicha o'quvchilarning o'z xulosalarini shakllantirish, ularni taqil bilim olishga o'rgatish.

Bu jadvalda hajm oshib ketmasligi uchun fikr juda qisqa bayon qilindi.

Jadvalda keltirilgan farqlar shu ikki mashg'ulot turining bir-biriga nisbatan afzal va kamchilik tomonlarini yaqqol ko'rsatadi.

Interfaol mashg'ulotning ushbu jadvalda ko'rsatilgan ayrim jihatlarini tahlil qilish asosida quyidagi xulosalarga olib kelish mumkin:

1. O'quv rejadagi fanlarni o'qitishda qaysi mavzular bo'yicha interfaol darslar tashkil qilish maqsadga muvofiqligini hisobga olish zarur. Bunda har bir mavzu

bo'yicha mashg'ulotning maqsadiga to'liq erishishni ta'minlaydigan interfaol yoki an'anaviy mashg'ulot turlaridan foydalanish nazarda tutiladi.

2. Interfaol mashg'ulotning samarali bo'lishi uchun o'quvchilar yangi mashg'ulotdan oldin uning mavzusi bo'yicha asosiy tushunchalarni va dastlabki ma'lumotlarni bilishlarini ta'minlash kerak.

3. Interfaol mashg'ulotda o'quvchilarning mustaqil ishlashlari uchun an'anaviy mashg'ulotga nisbatan ko'p vaqt sarflanishini hisobga olish kerak.

Hozir interfaol mashg'ulotlarni olib borishda ma'lumki, asosan interfaol usullar ("Keys-stadi" (yoki "O'quv keyslari"), "Blist-so'rov", "Modellashtirish", "Ijodiy ish", "Muammoli ta'lim" "Baliq skeleti", "BBB", "Konsteptual jadval", "Venn diagrammasi", "T-jadval", "Insert", "Klaster", "Nima uchun?", "Qanday?") qo'llanilmoqda. Kelgusida esa bu usullar ma'lum darajada interfaol texnologiyaga o'sib o'tishi maqsadga muvofiq. Bu interfaol usul hamda texnologiya tushunchalarining o'zaro farqini bizningcha, shunday ta'riflash mumkin.

Interfaol ta'lim usuli – har bir o'qituvchi tomonidan mavjud vositalar va o'z imkoniyatlari darajasida amalga oshiriladi. Bunda har bir o'quvchi o'z motivlari va intellektual darajasiga muvofiq ravishda turli darajada o'zlashtiradi.

Interfaol ta'lim texnologiyasi — har bir o'qituvchi barcha o'quvchilar ko'zda tutilgandek o'zlashtiradigan mashg'ulot olib borishini ta'minlaydi. Bunda har bir o'quvchi o'z motivlari va intellektual darajasiga ega holda mashg'ulotni oldindan nazarda tutilgan darajada o'zlashtiradi.

Interfaol mashg'ulotlarni amalda qo'llash bo'yicha ayrim tajribalarni o'rganish asosida bu mashg'ulotlarning sifat va samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi ayrim omillarni ko'rsatishimiz mumkin. Ularni shartli ravishda tashkiliy-pedagogik, ilmiy-metodik hamda o'qituvchiga, o'quvchilarga, ta'lim vositalariga bog'liq omillar deb atash mumkin.

Interfaol mashg'ulot turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlarga muvofiq tanlanadi va tegishli tayyorgarlik ko'riladi. Interfaol mashg'ulotda ishtirok etish uchun o'quvchilarning tayyorliklariga o'ziga xos talablar qo'yiladi, bular mashg'ulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni o'zlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, o'zaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, o'z fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish ko'nikmalari va boshqalardan iborat.

Mashg'ulotda vaqtdan unumli foydalanish zarur shart hisoblanadi. Buning uchun zarur vositalarni to'g'ri tanlash, tayyorlash hamda mashg'ulot o'tkazuvchilar va ularning vazifalari aniq belgilangan bo'lishi kerak.

Boshlang'ich sinf darslaridan interfaol usullarining qo'llanishi, kutilgan natijaga erishishning asosiy omili sanaladi. Shunday ekan, har bir darsda interfaol usullardan foydalanish yuqori darajada ijobiy natija bera oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi "Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712- sonli farmoni
2. A.Musurmanova va boshqalar. Umumiy pedagogika – Toshkent. Innovatsiya – Ziyu.2020.-194-bet
3. O`. Q. Tolipov va M. Usmonboyeva .Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari – Toshkent.Fan. 2006.-260bet
4. O'qituvchilar uchun turli xil qiziqarli ma'lumotlar veb saytidan.
5. Avlayev O.U., Jo'rayeva S.N., Mirzayeva S.P. "Ta'lim metodlari" o'quv-uslubiy qo'llanma, "Navro'z" nashriyoti, Toshkent – 2017.
6. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Qarshi.: Nasaf, 2000.
7. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. T.: O'qituvchi, 2004 yil.
8. R.Yo'ldoshev, R.Xusainova, U.Bobojonova. Ta'limning interfaol metodlari(metodik qo'llanma). Urganch-2011.
9. Sobirova M.R. O'zbek tili darslarida interfaol usullardan foydalanish Молодойученый. – 2020. - № 14 (304).
10. www.ziyo.uz.